

CUMHURİYET TARİHİNİN EN YÜZ KIZARTICI BELGESİ (*)

Prof. Dr. İ. Reşat ÖZKAN

"Türkiye'nin üniter ve laik ulus-devlet yapısını çomaklayacak, bu yapıyı zorlayacak bir çözümün arkasında gelecek Avrupa Birliği üyeliğinin hiçbir anlamı yoktur. AB ile bizim müzakeremiz sırasında aramızda geçmemesi gerekir. Türkiye üniter ve laik yapısından taviz vererek bir AB üyeliğine dahil olamaz."

Önce akademisyen, sonra denizci, daha sonra müsteşar. Uluslararası deniz hukuku ve dış ticaret danışmanı, araştırmacı, yazar, son olarak romancı.

Prof. Dr. Reşat Özkan, en uzun görev yaptığı İstanbul Teknik Üniversitesi ve uzmanlık alanı Denizcilik sektöründe, 1996-98 yıllarında biri 10 ay, diğeri 7 ay süren Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı görevlerinde hep Atatürkçü ve yurtsever kimliğiyle tanındı. Türkiye'nin AB'ye girişini savunduğunda; yazılarında, kitaplarında, sohbetlerinde, her fırsatta eleştirdiği 2. Cumhuriyetçiler gibi, Türkiyeciler de şaşırды.

Avrupa Parlamentosu'nun "Türk askeri dışarı, Kıbrıs içeri" diyen Kıbrıs kararından sonra, AB Katılım Ortaklık Belgesi'nin son şeklinin açıklanacağı 8 Kasım 2000'den önce, hangi koşullarda AB üyeliğini savunduğunu açıkladı. Prof. Özkan, son AP kararıyla Avrupa'nın nabız yokladığını, güçlü Türkiye için siyasi ve coğrafi koşulların elverişli olduğunu saptıyor. Ancak, ona göre, 8 Kasım'da bunları savunacak hükümet maalesef yok.

(*) Prof. Dr. Reşat ÖZKAN ile görüşmeyi Füsun İkikardeş gerçekleştirmiş. Aydınlık Dergisi, 29.10.2000.

Türkiye'nin AB adaylığı sürecini değerlendirir misiniz?

Prof.Dr. İ. Reşat ÖZKAN- Aslında AB düşüncesi, Avrupa'da yeni bir savaş, ekonomik savaş yaşamamak üzere kurulan bir hadise. Çeşitli aşamalardan geçip bugünkü birlik evresine ulaştı. AB'nin bugün bir siyasi konfederasyona dönüşme olasılığı da çok fazla. Dünyada çok ciddi bloklaşma hareketleri var, bu bloklar da kendi içinde son derece korumacı.

Türkiye'nin AB ilişkilerine baktığımız zaman, Türkiye, 1963 Ankara Anlaşması'nı yaptığında, o anlaşma incelendiğinde görülür ki, orada iki süreç vardır. Birisi gümrük birliği sürecidir, diğeri üyelik sürecidir. Bunlar, birbirlerinden bağımsız ama birbirine koşut olarak işleyen iki süreçtir. Gümrük Birliği sürecini tamamlamak hiçbir zaman AB üyeliği için bir ön koşul olmadığı gibi, AB üyesi olabilmek için Gümrük Birliği de mutlaka şart değildir. Üye olduktan bir zaman sonra siz ancak Gümrük Birliği'ne girersiniz.

GÜMRÜK BİRLİĞİ TEK TARAFLI BAĞIMLILIK

Türkiye'de bu süreç neden işlemedi?

Türkiye'de siyasi bir yanlışla bu iki süreç birbirine karıştırıldı. Gümrük Birliği'nin AB üyeliği için bir ön aşama, bir gereklilik olduğu konusu öne sürüldü. Bu doğru değil. AB tarafından, "Sanki biz AB'ye girmek istiyoruz, bizi alın, biz buna layıkız, size ödün veriyoruz" şeklinde algılandı. Bu çerçevede, Türkiye, AB'nin sadece kendi üyeleri için tasarladığı ve işlettiği bir gümrük birliği sürecine geldi, oturdu. Bu süreçte sadece Gümrük Birliği üyeliğinin yükümlülükleri ve ödevleri tarafında vardı. Bu tam anlamıyla tek taraflı bir bağımlılıktır. Şahsi kanım da 6 Mart 1995 tarihli gümrük konseyi ortaklık belgesi, cumhuriyet tarihinin en yüz kızartıcı belgesidir. Çünkü hiçbir karşılık elde edilmeden girilmiş olan bir iştir.

Bu karşılıksız ödünler neler?

Gümrük Birliği sürecini işleten mekanizmaların hepsinden yoksunuz. Yani karar mekanizmalarında yoksunuz. Özellikle gümrük birliği içinde olup da mal, hizmet, sermaye ve işgücününün serbest dolaşımından dolayı kendi ulusal ekonomilerinde kayıplara uğradığını öne süren ülkelerin, bunları gidermek için AB'nin 7 fonu var. Bunlar, teşvik anlamında karşılıksız fonlar. O fonlara müracaat ederek ülkelerinde kullanma hakkı var. Türkiye'nin buna da hakkı yok! Size karşı haksız bir uygulama yapılsa mahkemeye gitme hakkınız yok! Mahkemede üyeniz yok! Parlamentoda temsil edilmiyorsunuz! Komisyonlarda yoksunuz, konseyde yoksunuz, adalet divanında yoksunuz! O zaman ne diye ben böyle bir bağımlılık içine gireyim?

ÇOK TUHAF, BİZİMKİLER DAYATTILAR

Bu kadar açık bir gaflet nasıl kabul gördü?

Bu büyük bir siyasi hatadır. Gümrük Birliği, Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde en önemli kozlarından biriydi ve ne yazık ki, Gümrük Birliği'ne dahil olma meselesi bizim tarafımızdan dayatılmıştır. Yani, bu da çok tuhaf. AB'nin dayatması beklenirken, bizinkiler dayattılar. O zaman bize bunun AB üyeliği için bir ön aşama olduğunu söylediler, ben de tam tersini savundum. Biz dedik ki, "Mademki siz Türkiye'ye, yabancı ülkelere imal edilen ürünlerin parasız ve daha ucuz gelmesini ve korumacılık duvarlarıyla bazı çevreler tarafından sömürülmesini istemiyorsunuz; o zaman bu ülkelere bir serbest fiyat anlaşması yapın. Mallar buraya gümrüksüz gelsin." Hiç olmazsa orada bağımlı olmazdınız. Örneğin Kanada'yla, Estonya'yla, Azerbaycan'la, Libya'yla, Hindistan'la yapacağımız ticaretinizde kendinizi özgür sayardınız. Şimdi öyle değilsiniz.

Gümrük Birliği için Avrupa ne zaman dayattı?

Aslında Gümrük Birliği'nin böyle bir ön aşama olmadığı, Şubat 87'de yapılan başvurudan belli. Türkiye bir tam üyelik başvurusu yaptı, bize "Siz başvuramazsınız, önce Gümrük Birliği'ni gerçekleştirin" demediler ki... Demek ki böyle değildi. İki sene sonra Gümrük Birliği'ni söylediler.

AB sürecinde Türkiye'nin yanlışı böyle teknik bir düzeyde mi?

Başka hatalar da yapılmıştır. Kıbrıs konusunda ciddi hatalar yapılmıştır. AB, Brüksel'de 22 Şubat belgesi yayınladı. S.A. 1661/95 sayılı belgesinde, Kıbrıs Türkleri ilk defa "cemaat" diye adlandırılmıştır, yani "Turkish Community" ve "Greek Government", yani "Rum Hükümeti" denmiştir. "Biz, yasal olarak Kıbrıs'ın temsilcisi olarak Rumları tanıyoruz, onlarla da görüşmeye başlayacağız." 22 Şubat'ta belge yayınlandı ve Türkiye, bu belge varken gitti, 6 Mart 1995'te Ortaklık Konseyi kararını imzaladı. Bu çok acı bir şey...

AB MUHATABIMIZ DEĞİLDİ!

Söz konusu bir teslimiyet. Üç günde, iki siyasetçinin basiretsizliği ile mi açıklıyorsunuz?

Bu çok uzun bir süreç tabii. Gümrük Birliği'nin AB'ye üyelik konusunda bir etki göstermeyeceğini vurgulayan en önemli kanıtlardan birisi, 1997 Lük-

semburg Zirvesi'ndeki karardır. Ben ona "Lüksemburg dışlanması" diyorum. Türkiye, orada tamamen dışlandı. Türkiye çok doğru bir karar aldı. Dedi ki, "Sen, benim siyasi muhatabım değilsin. Benim Almanya'yla, Fransa'yla tek tek siyasi diyalogum devam eder, ama ben AB'yi siyasi bir kurum olarak muhatap olarak kabul etmiyorum." Bu çok doğru karara karşı, o zaman maalesef Türkiye'de bazıları karşı çıktılar, bu doğru kararı zayıflatmaya çalıştılar. Ama hükümet bu kararda ısrarla durdu. Helsinki Zirvesi'nde son dönemece gelmişti. 97'de Lüksemburg'daki koşullarda hiçbir değişme olmamıştı. Ama, ne oldu da, Eylül 99'a geldiklerinde komisyon, bir tavsiye kararı aldı? Aralık'da toplanacak konseye, Türkiye'nin adaylığını ilan etmesini tavsiye etti. Niye bunu yaptı? Helsinki'de son dönemeç vardı. Türkiye, "Adaylığımı ilan etmezsen ben yönümü çeviririm" demişti.

Sizce neden oldu bu değişiklik?

Eylül'de nabız yokladılar. "Biz Türkiye'nin aday olmasını öneriyoruz, ama aradan geçen bir zaman var. Bu arada Türkiye ne kadar kararludur, adaylığı nasıl görüyor?" diye baktılar. Türkiye, Eylül'de ciddi bir hataya düştü. Türkiye, "Ben bu adaylığı şu koşullarda kabul ederim. Bir, Kıbrıs'ın yaptığı üyelik başvurusunu kabul ettin, bunu askıya alacaksın" demeliydi. Neden? Kıbrıs Anayasasını, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran 1959-1960 Londra-Zürih Anlaşmaları buna engel. Birinci madde birinci eki diyor ki, "Kıbrıs, Türkiye'yle Yunanistan'ın birlikte üye olmadığı hiçbir uluslararası siyasi ve ekonomik kuruluşu üye olamaz" diyor. İki, "Yunanistan'ı üye yaparken, Yunanistan'ın Ege meselesini buraya taşımasına kesinlikle razı değilim" diyecekti. Üç, "Bugüne kadar söz verdiğin halde, yerine getirmediğin bütün yükümlülükleri yerine getireceksin." Nedir onlar? 81'den beri işlemeyen mali protokoller. İşleteceksin. 1.1.96'dan sonra yerine getirilmeyen parasal desteklerin sözleri. Şu uyduruk Yunan vetosunu da artık bahane etmekten vaz geçeceksin.

TÜRKİYE İKİRCİKLİ BİR DURUMDA...

Kürt meselesini atlamıyor musunuz?

Tabii. Türkiye'nin adaylık öncesi Eylül ile Aralık arası süreçte talepleri olmalıydı. "Azınlık haklarının ne olduğu kendi içinde belirlenmemiş, ülkemizde yeni bir azınlık yaratma girişiminde bulunmayacaksınız!" Türkiye, bunları net olarak söyleyip, "ancak adaylığımı böyle kabul edebilirim" demeliydi. Ama Türkiye bunu yapmadı, ikircikli bir durum sergiledi.... Bir taraftan Helsinki için "son viraj" dedi, bir yandan da gitti Avrupa'daki üye devletleri ge-

zerek "adaylığımızı onaylayın" diye onları ikna etmeye çalıştı. Onlar da bizim için "Bunlar işin farkında değiller" deyip, o meşhur Kopenhag kriterlerini koydular.

O kriterler boynumuza bağlandıktan sonra, bütün bu tartışmaların ayakları havada kalmıyor mu?

Türkiye'nin üniter ve laik ulus-devlet yapısını çomaklayacak, bu yapıyı zorlayacak bir çözümün arkasında gelecek Avrupa Birliği üyeliğinin hiçbir anlamı yoktur. AB ile bizim müzakeremiz sırasında aramızda geçmemesi gerekir. Türkiye üniter ve laik yapısından taviz vererek bir AB üyeliğine dahil olamaz.

Bu da Kopenhag kriterlerini peşinen reddetmeyi gerektirmez mi?

Hayır. Kopenhag kriterlerine bütün üye ülkelerin uyması gerekiyor. Türkiye'nin kendi ülkesi, kendi halkı için yapması gereken maddeler de var. Anayasa yeniden ele alınıp daha demokratik bir anayasa yapılmalıdır. İnsan hakları konusunda bütün pürüzler kaldırılmalıdır. Türkiye'nin bu konuda hiçbir zorluğu olmadığını düşünüyorum.

ŞİKAYETLERİ CUMHURİYETİN TEMELLERİNE YÖNELTMEK AYRI ŞEY

Oradaki "azınlık hakları" ve her türü iç işlerine müdahale, demokrasi adına öne sürülüyor ama...

Şikayet ettiğimiz demokrasi, hukuk, insan hakları konusundaki tikanıklıklarda temel neden yönetim hatalarıdır. Bu hataları söylemek ayrı şeydir. Bir de bütün bu olumsuzlukların nedeni, "Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundaki yanlışlardır" demek ayrı şeydir. Yani diyorlar ki, "siz bu cumhuriyeti ulus-devlet olarak kurdunuz." Bundan itirazları var. Demokrasiyi bir kalkan olarak kullanıyorlar. Oysa, Türkiye'de kimlerin azınlık olduğu, Lozan Anlaşması'yla belli. Türkiye Cumhuriyeti, ırkçı değil. Türkiye'de vatandaşlığın tarifi de çok bellidir. O yüzden Atatürk, "Ne mutlu Türk'üm diyene" demiştir. "Ne mutlu Türk olana" dememiştir.

Dönüp dolaşıp azınlık haklarına getiriliyor...

Bunun Türkiye'deki uzantıları da var. Birileri çıkıyor, "2. Cumhuriyet" diyor. Siyaset, bir ülkenin bütünü için yapılır. Bir ulusun çıkarı için yapılır. Siyaset, ulusun ortak çıkarları üzerine kurulması gereken işlemin adıdır.

Avrupa Birliği'ne giriş, bu tanıma ne kadar uyuyor?

Siyaset, bütün yurttaşları kapsayacak projelerin geliştirildiği bir faaliyet alanıdır. Böyle bir alanda, farklılıklar ön plana çıkartılarak bir ayrışmayla yapılan işlere siyaset denmez. Bu koşullarda Avrupa Birliği projesi Türkiye için nasıl bir projedir? Bloklaşan dünyada büyük çıkar çatışmaları var. Bu korumacı zırhı içinde ekonomik gelişmelerini sağlayabiliyorlar. Bu bütünlük içinde yer alan ülkelerin egemenliklerini yeni bir ortak bir kimliğe devrederek ortak egemenlik oluşturmak ve ondan istifade etmek meselesi var.

ÜÇ YILIN BİLANÇOSU 33 MİLYAR DOLAR AÇIK

Egemenlik kayıtlı ve şartlı olarak mı ulusun olacak? Egemenliđin devri hayırlı olabilir mi diyorsunuz?

Hayır, hayırlı olur demiyorum. Bir yönetim kurulu gibi düşünürseniz, her biri tek başına hareket edemez ama, bir yerde uzlaşırlar. Kurumun tüzel kişiliğinden istifade ederler. Avrupa Birliği'ne üye ülkeler, Gümrük Birliği sürecinde zaten bu ilkelerden fedakarlık etmiş durumdadır. Ama, Türkiye zaten bu Gümrük Birliği içine girmiş olmakla çok büyük bir bedel ödüyor. Dünyada ilk örneğini biz yaptık. Diğer üyelere bakın, üyeliğe kadar desteklenmişlerdir, üye olduktan sonra da 5 sene Gümrük Birliği'ne girmemişlerdir. Girdikten sonra da bu fonlardan istifade etmişlerdir.

Son üç yılın bilançosu: AB ile olan ticaretimizde, makas 33 milyar dolar daha açılmıştır. Yani AB ülkeleriyle bizim aramızdaki ticaret açığı, 3 yılda bizim aleyhimize 33 milyar daha fazla olmuştur.

Şunu da yapsalar, bunu da yapsaydık tartışmaları sonunda hep ayakları havada kalıyor. Türkiye için AB'nin bir fiyasko olacağı kesin değil mi?

Çok önemli bir çizgi var. Ben diyorum ki, üyelik olmadan işleyen Gümrük Birliği süreci, Türkiye'de yatırımın düşmesine, işsizliğin artmasına, üretimin düşmesine sebep oluyor. Ama AB üyeliği olmayacaksa, Gümrük Birliği'ni sürdürmenin bir alemi yok. Böyle giderse, Türkiye bu süreci gözden geçirmek zorunda kalacaktır. O zaman Gümrük Birliği öncesine de dönemeyecek, eskisi gibi ihracat yapamayacaktır. O zamanki uyarımız buydu zaten.

DÜNYANIN GELECEĞİ AVRASYA'DA

Onların gelişmiş sanayileri var ve kendi sanayilerini de koruyorlar. Biz sadece ucuz işçi yollayacağız. O koruyucu zırhı, Türkiye, kendi komşularıyla neden oluşturmasın? Botaş'ın kapanan borularını açmak, Irak'la, İran'la yönetim kurulunu kurmak varken, neden AB'nin elinde oyuncak oluyoruz? Neden sizin de yakındığınız onursuz dış politikada ısrar ediyoruz? Her tavize rağmen, AB üyesi olmalı mı?

Türkiye gibi coğrafyası olan bir ülkenin siyaseten bir adresi olmaz. Türkiye'in Irak'la, İran'la, özellikle Kafkasya'da Türk Cumhuriyetleriyle ilişkilerini geliştirmesinin çok önemli olduğuna inanıyorum. Çünkü dünyanın geleceği, 21. yüzyıl Avrasya demektir. Türkiye, AB üyeliğini, Avrasya'nın bir alternatifi olarak asla algılayamaz. Bu çok yanlış olur. Türkiye'nin coğrafyasına bakın. AB için Yunanistan ne ifade ediyor, Türkiye ne ifade ediyor? Kıyaslayamazsınız. Türkiye'nin bir AB üyesi olması, Irak'la, İran'la, Suriye'yle, diğer ülkelerle ilişkilerini geliştirmesine engel olmamalıdır.

Biz istesek de istemesek de böyle bir tercih zorunlu değil mi?

Türkiye'yi bir gün AB'ye üye yapacaklarsa eğer -ben öyle olduğunu görmüyorum-, özellikle bölgedeki ilişkileri dolayısıyla üye yapacaklardır. Türkiye'nin bölgeden soyutlanarak, AB'ye üye olmasının, AB için hiçbir cazibesi yoktur. Çünkü onlar da biliyorlar ki, dünyanın geleceği Avrasya'dadır. Türkiye'nin elinde kozlar var ve bu kozları coğrafyası veriyor. Türkiye'yi ne Avrupa'dan ne de bölgeden koparamazsınız.

Mesut Yılmaz, önceki gün, "hem irticaya karşı çıkacaksınız, hem AB'ye üye olacaksınız. Yok böyle bir şey" dedi. Esas kriter bu değil mi?

Ben Türkiye'nin tarafıyım. Bu cumhuriyete gönülden ve yürekten bağlı, temelleri böyle atılmış bir cumhuriyette bulunmaktan onur duyan bir yurttaş olarak Türkiye'yi tek eksenli bir politika üstüne oturtmak sakıncalıdır, diyorum.

SEPETİ KOLUNA HERKES YOLUNA

"Kıbrıs'ta Türk ordusu işgalcidir" demeden, "Kürtler azınlıktır, Küzey Irak'ta istedikleri devleti kursunlar" demeden AB üyesi olabilir miyiz?

Olabiliyorsa olur, olamıyorsa olmaz zaten. Bunları diyerek bir AB üyesi olmanın hiçbir anlamı yok. AB bunları Türkiye'ye ne kadar dayatabilir? Bu-

na bakmak lazım. Bence dayatamaz. Yeter ki siz eli yüzü düzgün, kararlı ve istikrarlı bir politika uygulayın. Bu kararlarda hiçbir taviz vermeyeceğinizi çok net olarak ortaya koyarsanız, o kararı Avrupa versin. Kabul etmiyorsa, istemiyorsa, o zaman sepeti koluna herkes yoluna.

Batı, pek de o kadar rahat bir seçim gözüyle bakmıyor...

AB bizle hâlâ niye ilgileniyor? Benim Kürt yurttaşlarımı benden daha mı çok seviyorlar? Asla. Çünkü bölgesinde güçlü bir Türkiye istenmemektedir. Daha zayıf, daha kontrol edilebilen bir Türkiye'yi oluşturduktan sonra planlarını uygulamak ve bölgede çıkarlarını korumak istiyorlar.

Yani Kıbrıs kartı ortada olduğu sürece, Türkiye AB'ye giremez. Yok böyle birşey! Benimle bunu konuşamazsın! AB, Kıbrıs'ın başvurusunu kabul ederek uluslararası hukuku ihlal etmiştir. Ege konusunda yine AB, Türkiye'ye bir dayatmada bulunamaz.

8 Kasım'da ne bekliyorsunuz?

Nabız yoklanıyor yine. Türkiye tavır koymak zorunda. "Eğer Kıbrıs ve Ege'yi karşıma getireceksen, al sen bu Katılım Ortaklığı Belgesi'ni kendi başına otur yaz. Bunun muhatabı ben değilim. Israr ediyorsan eğer, bu belgeyi istemiyorum. Bu iş böyle devam etmez. Sömürülmeye, dövülmeye ve siyasi yapının alt üst edilmesine tahammülüm yok" diyecek Türkiye.

Küreselleşme palavraları altında ulusal çıkarların yok sayılmasını öne süren ülkeler, kendi ulusal çıkarlarını çok koyu bir şekilde koruyorlar. Türkiye bunun bilincinde olduğunu da ortaya koyacak.

Bu resti çekecek bir hükümet var mı?

Bu restin çekileceği kanaatinde değilim. Ama bu rest çekilmelidir. Türkiye, AB'ye girerse kendi gücüyle girer. Türkiye'nin çıkarları çerçevesinde, başka ülkeler nasıl üye olmuşsa, ben de öyle üye olacağım. Diğer ülkelerin siyasi yapısına, cumhuriyetinin temellerine, anayasal temellere karşı bir saldırı yoksa, bana da olmayacak.